

המתעטפים בטלית בקריאת התורה

לא. בבית מדרשו נהגו שהבעל קורא^{סד} והעולים לתורה^{סה} מתעטפים בטלית, וכן המכובדים בהוצאה והכנסה ובהגבהה וגלילה^{סו},

◆ דינרי זהב ◆

הקפדתו ויראתו של רבינו בענין מאה ברכות, והבאנו בארוכה המקורות לזה.

סד. כן כתבו במקור חיים לחות יאיר (סימן נ"ג סוף סעיף א', עיש"ה) ומור וקציעה ליעב"ץ (סימן כ"ד) וסידור יעב"ץ (ח"א דף שצ"ד ע"א) ודברי קהילות (מנהגי פראנקפורט, עמוד 43) ושערי אפרים (שער ג' סעיף י"ח) ויפה ללב (או"ח סימן קמ"ז ס"ק א') ושו"ת מעשה אברהם (או"ח סימן ל"ו) ושו"ת מור ואהלות (אוהל ראשי בשמים, סוף סימן ז', בהגה"ה) ומקראי קודש (הלכות קריה"ת, כלל ז' סעיף כ"ח) ומנהגי ברסלאו (עמוד 29) ומטעמים החדש (מערכת אות ק', ערך קריאה, ס"ק י"ד) ושערי רחמים (שעל שערי אפרים, שער ג', ס"ק כ"א-כ"ב) וערוך השולחן (סימן נ"ג סעיף י"ח) וכף החיים (סימן קמ"ז ס"ק ד') ושו"ת אוהל יששכר (סימן י"ג, ע"ש).

וכן מצינו בפוסקים שהעובר לפני התיבה מתעטף בטלית, כמו שכתבו בים של שלמה למהרש"ל (חולין, פרק ח' סימן נ"ג) ודברי חמודות (לבעל תוספות יו"ט, שעל הלכות קטנות להרא"ש, הלכות ציצית, ס"ק ג') ומגן אברהם (סימן י"ח ס"ק ב') ומשנה ברורה (סימן י"ד ס"ק י"א, וסימן י"ח ס"ק ב', ד', ה') וערוך השולחן (סימן י"ח ס"ז, וסימן נ"ג ס"ח) ועוד הרבה פוסקים. [והובאו דבריהם במנהגי תפילת מנחה של חול ^{בדינרי זהב} וע"ע בסידור צלותא דאברהם (ח"ב עמוד תשי"ט) ומעורר ישנים (ס"ק קמ"ו, ד"ה כשקורין) ושו"ת אוהל יששכר (סימן י"ג).

סה. כן כתבו בים של שלמה (חולין, פרק ח' סימן נ"ג) ומדרש תלפיות (ענף טלית) וקיצור של"ה (עניני תפילה, הלכות קריאת התורה) ומגן אברהם (סימן י"ד ס"ק ו') וט"ז (סימן י"ג ס"ק ג', וסימן י"ד ס"ק ד') ואליהו רבה (סימן י"ד ס"ק ו') ומחצית השקל (סימן י"ג ס"ק ה') ושיירי כנסת הגדולה (סימן י"ד בהגב"י

וידוע דמהאי טעמא הקפידו מרנן הגר"ח והגר"ז הלוי מבריסק זצוק"ל לעלות למפטיר בשבת וביו"ט. [וכן הובא בשו"ת תשובות והנהגות (חלק ד', עמוד תל"ה, סעיף מ"ב)]. ועיין בשו"ת חתם סופר (או"ח סימן ס"ח) שהעיד שרבו מרן רבי נתן הכהן אדלר זצוק"ל ³⁶³⁹⁵ נהג לעלות למפטיר בכל שבת, ובדרך הנשר (תולדות והנהגות מרן ר"נ אדלר זצוק"ל, דף נ"ג-נ"א) הובא מכתב נוסף שכתב מרן החתם סופר על מורו ורבו, שעל אף שהיה רגיל לעלות לכהן בכל שבת, עלה גם למפטיר. וכן הובא בארחות חיים (ספינקא, סימן רפ"ב ס"ק י"ז) וילקוט הגרשוני (או"ח סימן רפ"ב ס"ק ה') וטעמי המנהגים (סימן שכ"ב, בהגה"ה).

ועיין מה שכתבנו בחלק א' (פרק י"ט סעיף ב', ופרק כ"ז סעיף ב').

סג. ומעשה שהיה שהשתתף רבינו בשבת "שבע ברכות" לאחד מנכדיו בארץ ישראל, ולאחר סעודת הבוקר נערכה תפילת מנחה גדולה. כאשר כיבדו את רבינו לגשת להיות ש"ץ כמנהגו בכל שבת, סירב למרבה הפלא. העז אחד הנוכחים ושאל את רבינו לפשר סירובו, והלא תמיד מקפיד הוא על כך כדי להשלים מאה ברכות.

השיב לו רבינו: "היום לא יחסרו לי מאה ברכות, כיון שבסעודת ה"שבע ברכות" כיבדוני לברך את כל הז' ברכות, ולכן עדיף שמישהו אחר יהיה חזן למנחה, כדי שיזכה גם הוא במאה ברכות!".

וראה לעיל (פרק ג' סעיף מ"ה) שמהאי טעמא הקפיד רבינו לאכול בין הסעודות דברי מאכל כדי להשלים למאה ברכות.

וראה עוד במנהגי חול שהארכנו מאוד על

ואף הגבאי והסגן^{סז} העומדים על הבימה, התעטפו בטלית. כל אלו נשארו מעוטפים בטלית עד לאחר ברכת "האל הקדוש" בחזרת הש"ץ^{סח}.

♦ דינרי זהב ♦

מנהג אשכנזי) והנהגת בית הכנסת דק"ק אשכנזים באמסטרדם (נדפס בשנת תקע"ה, סימן ו' סעיף א') ומנהגי אמסטרדם (עמוד ל"ג, ועמוד קצ"ו) ומנהגיהם של יהודי אשכנז (פ"א ס"ב ס"ב, ופ"ב ס"ב ס"ג) וספר היובל של קהילת אהבת תורה בחיפה (עמוד 63, מנהגי תפילת מנחה של שבת).

וכן הובא המנהג שגם המכובדים בהוצאה והכנסה, ובהגבהה ובגלילה מתעטפים בטלית, בשמן המאור (להג"ר מאיר שלזינגר, נדפס בפראג, שנת תקע"ו, או"ח סימן י"ד ס"ג) ושו"ת מעשה אברהם (להג"ר אשכנזי, נדפס באיזמיר, שנת תרט"ו, או"ח סימן ל"ו) ויפה ללב (או"ח סימן קמ"ז ס"ק א') ופתח הדביר (או"ח סימן קמ"ח ס"ק א') ומשא חיים (למוה"ר פלאגי, מערכת ט', ס"ק צ"ד) ושו"ת מים רבים (יו"ד סימן נ"ג) ושערי רחמים (שעל שערי אפרים, שער ג' ס"ק כ"ב, ע"ש) ושו"ת תרומת יעקב (להגרי"מ יאקא, אב"ד מאלאט, פלך ווילנא, נדפס בשנת תרע"א, סימן ב') וארחות חיים (ספינקא, סימן קל"ה ס"ק ב') וטעמי המנהגים (סימן שכ"ח, בקונטרס אחרון סוף ס"ק נ"ו, עמוד קנ"ה) ומקראי קודש (הלכות קריה"ת, שער ה' ס"ק כ"ו) וכף החיים (סימן קמ"ז ס"ק ד') ושו"ת הלל אומר (או"ח סימן צ"ד) ומנהגי ק"ק באניהאד (פרק ה' סעיף ל"ח) ומנהגי מהרי"ץ [דושינסקי] (מנהגי קריאת התורה ס"ב) ויסודי ישורון (ח"ב עמוד ר"ז).

סז. כן נהגו בקעלן ובפראנקפורט וכן בקהילות רבות באשכנז, וכן כתב בסידור עבודת ישראל (לר"י בער, נדפס ברעדלהיים, שנת תרכ"ח, עמוד 5) בשם מנהג אשכנז שאף הגבאי והסגן מתעטפים בטלית.

סח. כן נהגו בקעלן ובפראנקפורט וברוב קהילות אשכנז, כמו ששמעתי מרבינו ומזקני הקהילות. וכן כתב גם במקור חיים לחות יאיר (סימן ל"ז סעיף ב') וז"ל: "במדינות הללו... מי שיש

ס"ק ד') ומקור חיים לחות יאיר (סימן ל"ז ס"ב) ושו"ת שבות יעקב (חלק ב' סימן כ"ג) ושו"ת יפה נוף (או"ח סימן ג') ושערי אפרים (שער ג' סי"ח, ושער י' ס"ח) וקיצור שולחן ערוך (סימן ט' סי"א, וסימן כ"ג ס"ב) ופתח הדביר (או"ח סימן קמ"ח ס"ק א') ויפה ללב (או"ח סימן קמ"ז ס"ק א') ומקראי קודש (הלכות קריה"ת, כלל ז' סעיף כ"ח) ודרכי נועם (פרק כ"ט ס"ו) ומשנה ברורה (סימן י"ד ס"ק י"א) וערוך השולחן (סימן י"ד סעיף י', ועי"ש סימן צ"א ס"ב) ותוספות חיים (שעל חיי אדם, כלל ל"א ס"ק י') ובן איש חי (פרשת לך לך, ס"ק ה') וכף החיים (סימן קמ"ז ס"ק ד') ומנהגי מטרסדורף (ס"ק ע"ח) ושו"ת מהר"י שטייף (סימן ל"ב, ד"ה וי"ל) ומנהגי מהרי"ץ [דושינסקי] (מנהגי קריה"ת ס"ב) ושו"ת הלל אומר (או"ח סימן פ"ז) ועוד פוסקים וספרי מנהגים שהובאו לקמן בדינרי זהב ס"ק ס"ו.

וע"ע בשערי רחמים (שעל שערי אפרים, שער ג' ס"ק כ"ב) ושו"ת לבושי מרדכי (או"ח תנינא, סימן ב' ס"ק ב') וקצות השולחן (סימן צ', בבדי השולחן ס"ק כ"ח) ושו"ת אוהל יששכר (סימן י"ג) ושו"ת משנה הלכות (חי"ח סימן ק"ה) ושו"ת מבשר טוב (ח"ב סימן ה').

סו. כן נהגו בקעלן ובפראנקפורט ובכל קהילות אשכנז שהעולים לתורה וכל המכובדים במצוות השייכות לספר תורה מתעטפים בטלית, וכלשונו של הדברי קהילות (עמוד 45) שכתב: "מנהג פראנקפורט שכל עושה מצוה לצורך הקריאה בתורה מתעטף בטלית... וכל שכן שאר מצוות כהוצאה והכנסה והגבהה וגלילה". עכ"ל.

וכן כתבו במקור חיים לחות יאיר (סימן ח' בקיצור הלכות ס"ד, וסימן ל"ז סעיף ב') וסידור עבודת ישראל (לר"י בער, נדפס ברעדלהיים, שנת תרכ"ח, בשם

לו מצוה בבית הכנסת במנחה בקריאת התורה, **נשאר מעוטף בתפילת מנחה עד אחר הקדושה דש"ץ**. עכ"ל.

וכן כתבו במנהגי אמסטרדם (עמוד ל"ג) ומנהגי מטרסדורף (סעיף ע"ח, בהערה ס"ק מ"ב, בשם יש נוהגים) ומנהגי ק"ק באניהאד (פרק ה' סעיף ל"ח) וספר היובל של קהילת אהבת תורה בחיפה (עמוד 63). והנה אע"פ שבמקור חיים (שם) כתב שמסירין הטלית מיד אחר הקדושה. וכן כתבו בשאר ספרי המנהגים הנ"ל, **אולם ע"פ עדותם של רבינו וזקני הקהילות המנהג היה בקעלן ובפראנקפורט וברוב הקהילות להסיר הטלית רק אחר ענית "אמן" של ברכת "האל הקדוש"**. וכן המנהג בכל בתי הכנסת של יוצאי קהילות אשכנז.

וביאר רבינו הטעם שנשארו מעוטפים בטלית אחר קדושה עד "הקל הקדוש", כיון שהובא בפוסקים [אלהיו רבה (סימן צ"ה ס"ק ז') ומקור חיים לחות יאיר (סימן קכ"ה ס"ב) ועוד] **שאחר הקדושה יש להישאר בישור רגלים עד אחר שהש"ץ מסיים ברכת "אתה קדוש", וחזינן דברכת "הקל הקדוש" מישך שייכא להקדושה**. [וראה בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סימן ט"ו ס"ק ו') שכתב ש"אמן" של הקל הקדוש קאי על כל מה שמוזכר בברכה, וכיון שהקדושה נכללה בברכה זאת, גם האמן קאי על זה, ובפרט למנהג האשכנזים האומרים "לדור ודור... קדושתך נקדיש", אם כן הוא ממש מעין הקדושה, ורק אז נסתיימה הקדושה ע"ש].

ובטעם עיקר המנהג שהמכובדים במצוות ספר התורה, נשארים מעוטפים בטלית עד לאחר סיום הקדושה, ואינם מסירים אותה מיד בגמר המצוה, וממה נפשך מה הטעם שאינם נשארים עם הטלית עד סיום חזרת הש"ץ. ביאר מו"ח הרב הגאון רבי שלמה מרדכי לנג זצ"ל דהנה עיקר הטעם שמתעטפים בטלית הוא לכבוד

התורה [כדאיתא בפוסקים - ראה שערי אפרים (שער י ס"ח) וסידור עבודת ישראל (עמוד 5)], וחזינן מהא דבעיטוף הטלית יש ענין כבוד. וא"כ מאחר שהוא כבר מעוטף בטלית, ועומד סמוך ונראה לתפילת שמו"ע וקדושה, אשר הם החלקים בתפילה השייכים למתפלל בעצמו, על כן אם יסיר הטלית מיד אחר מצותו עם הספר תורה, יהיה מיחזי כזלזול בכבודם ובמעלתם של שמו"ע והקדושה, שאינו מכבדם בעטיפת הטלית [ראה רמב"ם (פ"ג מהלכות ציצית סוף הי"א)], ולכן נהגו להישאר מעוטפים עד לאחר סיום הקדושה.

סט. כן נהגו בעיר מולדתו קעלן וכן בקהילות רבות באשכנז כגון ווירצבורג, המבורג, הברשטט, הנובר, ברלין, ברסלאו, קניגסברג, עמדין ועוד. וכן הובא גם במנהגי נורדן (ליקוטי חיים, מנהגי מנחה בשבת) ומנהגי אמסטרדם (עמוד רכ"ה, בשם מנהג ק"ק האג. ועי"ש עמוד ל"ג) ושו"ת פאת שדך (להגרש"ד הכהן מונק, או"ח ח"ב, קונטרס המנהגים תורת אמן, סעיף ע"ח, בשם יש מקומות) ונתיב בינה (לר"י יעקבסון מהמבורג, ח"ב עמוד 281).

וכן הנהיג הגאון רבי אליעזר פוזן זצ"ל דיין בפראנקפורט ובלונדון במנין המיוחד שיסד בלונדון לתפילת מנחה גדולה בשבת. וכן המנהג בשאר בתי הכנסת הותיקים של יוצאי קהילות אשכנז באירופה, ה"ה "קהל עדת ישורון" בציריך, ק"ק "מונקס" בגולדסגרין, ק"ק "עדת יראים" בצרפת, ק"ק "מחזיקי הדת" בקופנהגן, וק"ק "אייזענמן" באנטוורפן.

וכן הובא מנהג זה באבודרהם (סדר תפילת מנחה של שבת, בשם יש מקומות) וסידור יעב"ץ (ח"א דף שצ"ד ע"ב, ועי"ש שכתב שכן יש נוהגים, וכן נהג אביו החכם צבי, וכן נהג היעב"ץ אחריו) וסידור הרמ"ז (למהר"ם זכות מפי מהר"י צמח מפי מוהר"ח ויטאל, שנת